

Міністерство освіти і науки України
Національний університет фізичного виховання і спорту України

ДОЦЕНКО ЮРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 796.012.2:622.2 – 057.875+37.035.3

**ОЦІНКА ПСИХОФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ
ГІРНИЧОДОБУВНОГО ПРОФІЛЮ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Київ - 2015

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Семененко В'ячеслав Петрович, Національний університет фізичного виховання і спорту України, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання

Офіційні опоненти:

доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент **Ольховий Олег Михайлович** Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, провідний науковий співробітник Наукового центру Повітряних Сил

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент **Лошицька Тамара Іванівна** Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, доцент кафедри біотехнології та здоров'я людини

Захист відбудеться 3 квітня 2015 о 12 год 30 хв на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.829.02 Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури 1).

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури 1).

Автореферат розіслано «2» березня 2015 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В.Андрєєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Реалії сучасності вимагають перегляду існуючих підходів до організації системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів, що, в першу чергу, пов'язане з постійним зниженням стану здоров'я студентів у процесі навчання у вищому навчальному закладі і, як наслідок, зниженням рівня фізичних кондицій і психологічної готовності до професійної діяльності (Т. Круцевич, 2006; А. Ашуров, 2007; Л. Пилипей, 2011; Г. Руденко, 2013).

Більшість випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ) не можуть якісно працювати з тією ефективністю, яку вимагає сучасне виробництво. З огляду на це виникає необхідність у профілюванні фізичного виховання з урахуванням вимог обраної професії (С. Халайджи, 2006; Р. Раевский, 2009; В. Пристинський, 2012).

Існуюча система фізичного виховання студентів малоефективна, вона не забезпечує достатній рівень фізичної, психологічної та професійної готовності випускників до виробничої діяльності і вимагає подальшого вдосконалення (Т. Лошицька, 2007-2011; М. Бобирева, 2008; І. Бондаренко, 2009; А. Лукавенко, 2013).

Перспектива реформування системи фізичного виховання полягає у визначенні основних вимог, компетентностей, які повинні забезпечувати ефективну професійно-прикладну фізичну підготовку студентів, а саме оволодіння методикою системного аналізу, тестування психофізичного стану, теоретичні та практичні знання щодо сучасних проблем професійно-прикладної фізичної підготовки (Л. Пилипей, 2011).

Згідно з дослідженнями Ю. Суворова, (2006); А. Бишаєвої, (2011); Н. Пахолковой, (2012) для вирішення конкретних завдань ППФП майбутніх фахівців слід пам'ятати, що вона здійснюється в тісному зв'язку із загальною фізичною підготовкою, яка забезпечує готовність до подальшої трудової діяльності (Р. Раевский, 2009; В. Ільїнич, 2010; А. Миронов, 2012; О. Ольховий, 2013 та ін.).

Особливості організації процесу ППФП у ВНЗ вивчалися багатьма авторами (Ю. Суворов, 2006; А. Осіпцов, 2012; О. Коленков, 2012 та ін.). Проте відсутній єдиний підхід до оцінювання психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до подальшої трудової діяльності.

Теоретичне і практичне вирішення питання, що сприяє обґрунтуванню та розробці алгоритму оцінювання професійної психофізичної готовності студентів-гірників під час навчального процесу, є актуальним аспектом удосконалення процесу фізичного виховання студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до їх подальшої трудової діяльності.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 3.1 «Удосконалення програмно-нормативних засад фізичного виховання в навчальних закладах» (номер державної реєстрації

0111U001733). Особистим внеском автора є розробка критеріїв оцінювання психофізичної готовності студентів гірничодобувного профілю до професійної діяльності.

Мета дослідження – обґрунтувати і розробити оцінку психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до трудової діяльності за обраною спеціальністю для підбору найбільш ефективних засобів фізичного виховання в процесі професійно-прикладної фізичної підготовки.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати дані спеціальної літератури з проблеми професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ гірничодобувного профілю.

2. Виявити особливості фізичного розвитку, фізичного здоров'я, функціонального стану систем організму, фізичної працездатності студентів 1-4 курсів ВНЗ гірничодобувного профілю.

3. Розробити критерії оцінювання психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю на основі вимог до професійної діяльності.

4. Розробити рекомендації щодо впровадження оцінки психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до трудової діяльності за фахом у процес фізичного виховання студентів.

Об'єкт дослідження – професійно-прикладна фізична підготовка студентів ВНЗ гірничодобувного профілю.

Предмет дослідження – спосіб оцінювання психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було застосовано такі методи дослідження: аналіз і узагальнення даних спеціальної та наукової літератури; соціологічні; антропометричні; фізіологічні; педагогічні; психологічні методи; оцінка адаптаційного потенціалу системи кровообігу; експрес-метод оцінки фізичного здоров'я; математичні методи статистичної обробки даних.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що автором вперше:

- розроблено модель професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, яка має суттєву відмінність від аналогічних моделей для даної групи спеціальностей тим, що включає не тільки компетентності і фізичні якості, якими повинен володіти фахівець, а й психологічні властивості, що забезпечують безпечну професійну діяльність;

- на основі цілісного наукового аналізу розроблено алгоритм оцінювання рівня психофізичної готовності студентів гірничих факультетів до подальшої трудової діяльності, який відрізняється від наявних ступенем розробки та багаторівневою структурою;

- обґрунтовано і розроблено критерії оцінювання психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до трудової діяльності за фахом, що

включає складові фізичного здоров'я, фізичних кондицій, психологічної готовності та адаптаційного потенціалу організму людини і призначена як для індивідуальної так і для групової оцінки студентів, для визначення напряму корекції змісту процесу фізичного виховання;

- розширено і доповнено дані про рівень фізичної підготовленості, фізичної працездатності, фізичного здоров'я та психологічної готовності студентів гірничих спеціальностей протягом навчання у ВНЗ.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає уможливленні використання шкали оцінювання професійної психофізичної готовності студентів для внесення коректив у процес фізичного виховання у ВНЗ і своєчасне здійснення ефективної підготовки студентів гірничих факультетів до трудової діяльності. Результати дослідження можуть застосовуватися у практичній діяльності викладачів фізичного виховання у ВНЗ і при підготовці майбутніх фахівців вугледобувної галузі. Матеріали дослідження можуть бути використані при методичній розробці структурно-логічних схем навчання, робочих програм та підбору комплексу засобів для роботи зі студентами.

Результати досліджень упроваджені у навчальний процес кафедри теорії і методики фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України при викладанні дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика викладання фізичного виховання у ВНЗ» та «Організація і методика наукових досліджень у фізичному вихованні студентської молоді», а також кафедр фізичного виховання і спорту: Донбаського державного технічного університету (Алчевськ), Східноукраїнського національного університету імені В.І. Даля (Луганськ), Національного мінерально-сировинного університету «Гірничий» (Санкт-Петербург, Росія).

Особистий внесок здобувача в опубліковані у співавторстві наукові роботи полягає у визначенні актуальності теми, формуванні наукової ідеї, постановці мети й завдань дослідження, виборі релевантних методів для їх вирішення, організації та проведенні теоретичної й експериментальної роботи, виконанні кількісного і якісного аналізу й обробки отриманих результатів досліджень; обґрунтуванні, розробці та впровадженні алгоритму оцінювання психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження представлені на чотирьох наукових конференціях: Міжнародна наукова конференція «Молодь та олімпізм» (Київ, 2010), Міжнародній науковій конференції «Молодь та олімпійський рух» (Київ 2011, 2012, 2013); Всеукраїнській науковій конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ 2011, 2012, 2013); всеукраїнській науковій конференції «Проблеми професійної вищої освіти» (Донецьк 2008, 2009,

2011), щорічних кафедральних та університетських наукових конференціях НУФВСУ (з 2010 по 2014).

Публікації. Результати дослідження відображені в 13 наукових публікаціях, з них 5 статей опублікованих у фахових виданнях України (4 видання входять до міжнародних наукометричних баз та 1 у періодичному виданні іншої держави).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Дисертаційну роботу викладено на 215 сторінках, серед них 174 основного тексту. Статистичний матеріал ілюстровано 34 таблицями, 11 рисунками. У роботі використано 200 джерел спеціальної наукової літератури.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, сформульовано мету, завдання, визначено об'єкт, предмет, розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, а також визначено особистий внесок здобувача у спільно опублікованих наукових працях, подано інформацію про апробацію і впровадження результатів дослідження, представлено етапи дослідження і визначено кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі «**Професійно-прикладна фізична підготовка в системі вищої освіти студентів гірничих факультетів**» автором висвітлено методологічну проблематику, яка існує в загальному наукознавстві і ще не здобула активного застосування у процесі фізичного виховання та професійно-прикладній фізичній підготовці студентської молоді, яка ґрунтується на аналізі даних спеціальної літератури з питань застосування основних засобів і форм професійно-прикладної фізичної підготовки зі студентами, з урахуванням умов роботи під землею. Розкрито особливості методики і змісту ПФПП студентів ВНЗ гірничодобувного профілю (М.М. Бобирева, 2008; А.А. Бишаєва, 2011).

Наразі психофізичну готовність розглядають із позицій кількох методологічних підходів: як діяльність, спрямовану на підготовку організму до майбутньої трудової діяльності; засіб набуття професійно важливих якостей і адаптації організму до трудової діяльності; засіб набуття професійних знань (Л.Л. Панченко 2006; Л.Ф. Колокатова, 2007; А.Г. Моїсеєва, 2008).

Сучасна освіта спрямована на успішне освоєння професійних знань, яке можливо здійснити лише за наявності певних психофізичних показників людини, які відповідають специфічним вимогам, висунутими виробничими процесами (Р.Т. Раєвський, 2006; В.А. Пристинський, 2012; Т.М. Осіпцов, 2012).

Виявлені компетенції, що впливають на функціональні можливості організму студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, необхідні для освоєння професії і вивчення ступеня і критеріїв їх професійної придатності (А.І. Давиденко, 2005;

С.Є. Воложанин, 2007; Р.Т.Раевский, 2009). Встановлено, що в процесі професійно-прикладної фізичної підготовки успішно формується великий комплекс психофізичних показників, необхідних майбутньому фахівцю в його трудовій діяльності.

Наявні дані сучасних досліджень відрізняються непослідовністю, суперечливістю, недостатнім висвітленням питань про зміст професійно-прикладної фізичної підготовки і професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю у відповідності до сучасних умов їхньої трудової діяльності.

Такий стан питання теорії і практиці професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ гірничодобувного профілю обумовив напрям дослідження цієї проблеми, що обґрунтовує підходи для спрямованого застосування засобів фізичного виховання при формуванні психофізичної готовності майбутніх фахівців до подальшої трудової діяльності.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** обґрунтовано обрані автором методи наукових досліджень та їх адекватність контингенту обстежуваних, відповідність поставленим завданням. У розділі подано систему методів, і описано організацію дослідження.

Дослідження проводилися протягом 2008 – 2014 рр. зі студентами 1- 4 курсу гірничих факультетів ВНЗ технічного профілю. У дослідженні брало участь 195 студентів (юнаків) віком від 17 до 22 років, з різним рівнем фізичного здоров'я. З них на першому курсі – 30 осіб; на другому – 51 особа; на третьому – 78 осіб; на четвертому – 36 осіб. Дослідження проводилися в три етапи з послідовним вирішенням поставлених завдань.

Перший етап (з вересня 2008 по вересень 2011) був спрямований на аналіз спеціальної літератури з проблеми психофізичної готовності студентів до професійної діяльності, законодавчої бази, узагальнення практичного досвіду організації ППФП студентів у ВНЗ. Було визначено об'єкт, предмет, методи та завдання дослідження, обґрунтовано методи дослідження та їх обсяг, складено програму дослідження. Визначено основні складові ППФП студентів ВНЗ гірничодобувного профілю. Для вирішення завдань першого етапу було використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, серед яких: теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової літератури; соціологічні методи дослідження, а саме анкетування використовувалось для добору оптимальних психологічних методик, для вивчення психофізичного стану студентів ВНЗ гірничодобувного профілю; антропометричні методи дослідження використовувалися для визначення фізичного розвитку студентів ВНЗ гірничодобувного профілю; фізіологічні використовувалися для оцінювання серцево-судинної та дихальної систем студентів ВНЗ гірничодобувного профілю; оцінка адаптаційного потенціалу системи кровообігу

(Р.М.Баєвський, А.П. Берсенєв, В.К. Вакулін и др., 1987); педагогічні (педагогічне тестування фізичної підготовленості) оцінювання рівня фізичних кондицій проводилася за методикою запропонованою професором Ю.М. Вавіловим, що ґрунтується на результатах фізичної підготовленості студентів; психологічні методи дослідження (тести «Локатор великої п'ятірки» та «Локус-контроль»); експрес-метод оцінки фізичного здоров'я за методикою Г.Л. Апанасенка; статистичні методи обробки отриманих даних.

Другий етап (з жовтня 2011 по вересень 2013) включав розробку професіограми працівників вугільнодобувної галузі, на основі розроблених професіографічних даних. Для виявлення найбільш важливих фізичних і психологічних характеристик успішної трудової діяльності проводилося соціологічне опитування людей, що працюють під землею і мають досвід роботи на керівних посадах. На підставі отриманих даних, кореляційного і факторного аналізу було розроблено алгоритм оцінювання рівня психофізичної готовності студентів 1–4 курсів до подальшої трудової діяльності.

Третій етап (з жовтня 2013 по жовтень 2014) передбачав аналіз отриманих даних, узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків, складання методичних рекомендацій та оформлення дисертаційної роботи в цілому.

У третьому розділі **«Особливості психологічних характеристик та фізичного стану студентів ВНЗ гірничодобувного профілю»** представлено аналіз умов роботи на шахтах, де трудова діяльність здійснюється в замкненому просторі, в якому знаходиться велика кількість людей, трудовий процес відбувається в умовах гіпоксії – недостатньої кількості кисню в навколишньому повітрі, що відповідно впливає на працездатність людини.

Для розробки моделі та оцінки рівня професійної психофізичної готовності студентів до трудової діяльності потребує чіткого уявлення про стан дихальної і серцево-судинної систем студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, яка базується на підставі освітньо-кваліфікаційної характеристики підготовки гірничого інженера, умов роботи під землею, розробленої професіограми та враховуючи специфіку їхньої праці.

Результати педагогічного експерименту дали можливість виявити особливості показників фізичного здоров'я студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, морфофункціональних показників та фізичної працездатності (табл. 1).

Значення морфофункціональних показників організму студентів ВНЗ гірничодобувного профілю знаходяться у межах вікової норми, але при цьому зустрічаються студенти з показниками, що знаходяться на межі верхньої і нижньої норми, що в цілому відповідає кваліфікаційним вимогам до майбутньої трудової діяльності.

При оцінюванні адаптаційного потенціалу у студентів 1–4 курсів, які навчаються на гірничих факультетах, було виявлено, що у 22,95% студентів спостерігається задовільна адаптація до запропонованих навантажень навчального процесу у ВНЗ; у 59,2% – напруження механізмів адаптації, що передбачає, додаткові заняття фізичною культурою у вільний від навчання час; у 17,85 % – незадовільна адаптація серцево-судинної системи, що характеризується зниженням функціональних можливостей системи кровообігу і недостатньою пристосувальною реакцією до запропонованих навантажень. Зрівів адаптації у студентів ВНЗ гірничодобувного профілю у наших дослідженнях не виявлено.

Таблиця 1

Морфофункціональні показники студентів ВНЗ гірничодобувного профілю 1-4-го курсів

Морфофункціональні Показники	Значення морфофункціональних показників							
	1 курс n = 30		2 курс n = 51		3 курс n = 78		4 курс n = 36	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Індекс маси тіла, кг·м ⁻²	27,10	4,99	26,01	3,22	25,30*	4,16	24,16*	3,29
ЧССпок., уд·хв ⁻¹	66,44	5,29	71,81***	8,99	70,44	9,07	69,60	4,77
ЖЄЛ., л	3,39	0,61	3,25	0,56	3,27	0,67	3,21	0,53
АТ _{сист.} , мм.рт.ст.	121,33	11,67	121,00	9,45	119,40	11,36	124,50***	8,00
АТ _{діаст.} , мм.рт.ст	78,67	13,33	79,75	9,05	77,60	10,92	82,00**	11,00
Проба Генча, с	32,04	9,41	28,14	11,19	27,56	8,29	26,81	9,08
Проба Штанге, с	55,17	12,19	59,29	19,17	58,14	17,51	60,01	16,21
Індекс Скібінського, ум.од.	49,00	10,75	46,67	6,85	41,00*	9,46	37,00*	5,41
Індекс Робінсона, ум.од.	92,08	6,13	93,54	6,64	92,70	7,10	92,88	5,32
Індекс Руф'є, ум.од.	9,41	3,24	9,37	3,73	8,64	4,06	9,13	4,49

*Примітка. Відмінності статистично достовірні між одним і тим же показником від курсу до курсу при * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$.*

У структурі професійно-прикладної фізичної підготовки, що здійснюється у ВНЗ, виділяються основні складові практичної діяльності, що сприяють забезпеченню фізичної надійності і готовності до подальшої життєдіяльності та продуктивної роботи.

Оцінка результатів фізичної підготовленості представлена в табл. 2.

Результати рухових тестів у студентів ВНЗ гірничодобувного профілю 1–4 курсів дають можливість констатувати поступове покращення фізичної підготовленості від першого до третього курсу навчання і зниження у студентів 4 курсу порівняно зі студентами 3 курсу.

Підвищення рівня фізичної працездатності разом з підвищенням рівня фізичної підготовленості майбутніх фахівців, які працюють під землею, має значення для зміцнення їх здоров'я, і як результат, адаптація організму людини до умов

зниженого вмісту кисню в навколишньому середовищі, що в свою чергу має забезпечити необхідний рівень їх професійної психофізичної готовності.

Кількісні характеристики досліджуваних результатів у рухових тестах можуть служити критеріями оцінки ефективності процесу фізичного виховання.

Таким чином, доцільно давати оцінку не рівня показників фізичної підготовленості студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, а їх фізичних кондицій (табл. 3), які розраховуються за методикою Ю.М. Вавілова (1997).

Таблиця 2

**Показники оцінювання рухових тестах у студентів ВНЗ
гірничодобувного профілю 1 – 4 курсів**

Рухові тести	Результати рухових тестів							
	1 курс, n = 30		2 курс, n = 51		3 курс, n = 78		4 курс, n = 36	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Підтягування на перекладині, кіл-ть разів	9,32	1,14	9,48	1,62	12,14 ^{***}	2,18	10,44 ^{**}	3,46
Підйом тулуба в сід за однухв, кіл-ть разів	36,26	3,56	39,02 ^{***}	5,65	38,95	4,99	35,51 ^{***}	3,18
Вис на перекладині, с	37,33	2,95	42,56 ^{***}	5,04	43,71	5,12	39,18 ^{***}	2,78
Стрибок у висоту з місця, см	55,89	6,56	56,48	4,55	57,17	3,89	56,13	6,59
Біг на 60 м, с	8,3	1,14	8,2	0,97	8,2	1,27	8,4	1,62
Човниковий біг 4 x 9 м, с	9,4	1,18	9,3	1,01	9,3	0,98	9,6	1,54
Нахил вперед з положення стоячи, см	13,14	1,85	14,52 ^{**}	2,01	14,23	1,23	12,51 ^{***}	2,89
Човниковий біг на витривалість, с	33,55	4,56	32,47	3,68	31,87	3,19	34,56 [*]	6,15

*Примітка. Відмінності статистично достовірні між одним і тим же показником від курсу до курсу при * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$.*

Згідно цієї методикоефіцієнти в діапазоні становлять:
0,61 і вище свідчать про високий рівень фізичних кондицій;
від 0,6 до 0,21 – про рівень вищій засередній;
від 0,2 до -0,2–про середній рівень;
від -0,21 до -0,6–про рівень нижчий засередній;
від -0,61 до -1,0–про низький рівень фізичних кондицій.

Таблиця 3

**Показники фізичних кондицій у студентів ВНЗ гірничодобувного
профілю 1–4 курсів за методикою Ю.М. Вавілова**

Курс	n	Показники рівня фізичних кондицій, ум.од.	
		\bar{x}	S
1-й курс	30	0,11	0,03
2-й курс	51	-0,04	0,002
3-й курс	78	-0,16	0,01
4-й курс	36	-0,15	0,013

Середньостатистичні показники рівня фізичних кондицій у студентів 1–4 курсів ВНЗ гірничодобувного профілю відповідали середньому рівню. Високий і низький рівні фізичних кондицій удосліджуваній групі не спостерігався.

Для оцінки психологічної готовності студентів, які навчаються на гірничому факультеті були використані дві методики «Локатор великої п'ятірки» (ЛВП) і «Локус – контроль», що дозволило отримати оцінку психологічних якостей студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, які необхідні для їх успішної трудової діяльності та психологічної адаптації до нових умов (табл. 4).

Таблиця 4

**Психологічні показники студентів ВНЗ гірничодобувного профілю
1–4 курсів**

Шкали оцінювання	Показники психологічної готовності, бали							
	1 – курс n = 30		2 – курс n = 51		3 – курс n = 78		4 – курс n = 36	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Екстраверсія	17,62	3,70	17,01	3,49	17,51	3,59	18,53	3,52
Нейротизм	11,36	2,53	11,66	2,32	11,46	2,54	11,95	2,43
Схильність до згоди	16,83	2,81	16,20	2,81	17,32*	2,57	16,55	3,03
Відкритість досвіду	16,73	2,42	17,85*	2,34	17,52	2,53	17,88	3,00
Сумлінність	18,62	3,05	18,22	3,42	17,72	3,24	18,57	3,10
Інтернальність у напрямку виробничих відносин	9,05	1,59	10,87**	1,99	10,01	2,09	10,00	1,83

*Примітка. Відмінності статистично достовірні між одним і тим же показником від курсу до курсу при * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,001$.*

У середньому тільки 10% студентів мають чітко виражену психологічну стійкість до роботи під землею. Кожен четвертий студент відкритий новим знанням, емоційно стійкий. Кожен п'ятий студент розглядає свою освіту ситуативно, тобто він вивчає предмети вибірково, точно також він буде реалізовувати себе і на робочому місці, при цьому зберігаючи нейтралітет при прийнятті рішень або прислуховуючись до інших людей, підпорядковуючи свої інтереси і думки іншим людям або колективу в цілому.

Одним з найбільш важливих факторів, що забезпечують потенціал здоров'я людини в цілому, є фізичне здоров'я, яке характеризується показниками, представленими в експрес-оцінці рівня фізичного здоров'я (Г.Л. Апанасенко), (табл. 5).

У середньостатистичних значеннях таких показників фізичного здоров'я як індекс маси тіла, силовий індекс, індекс Робінсона достовірних відмінностей між групами студентів-гірників 1–4 курсів не виявлено.

Слід відзначити поліпшення значень життєвого індексу і зниження часу відновлення ЧСС після 20 присідань за 30с у студентів від 1 до 2 курсу і підвищення часу відновлення від 2 до 4 курсу.

У результаті оцінювання рівня фізичного здоров'я були отримані наступні показники: низький рівень фізичного здоров'я мали 14,79% студентів, нижче за середній – 24,48%, 8,86% – вище за середній, 38,25% – середній рівень, 13,62% високий рівень.

З метою визначення структури професійної психофізичної готовності до подальшої трудової діяльності, нами був проведений факторний аналіз на основі показників, отриманих в процесі антропометричних, функціональних вимірювань, тестування фізичних кондицій, психологічних характеристик, які дозволяють оцінити процентний внесок кожного фактора в розроблену систему оцінювання.

Таблиця 5

**Показники фізичного здоров'я студентів ВНЗ гірничодобувного профілю
1 – 4 курсів**

Показники	Значення показників							
	1 курс, n = 30		2 курс, n = 51		3 курс, n = 78		4 курс, n = 36	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Індекс маси тіла, кг·м ⁻²	27,10 (1)	4,49	26,01 (1)	3,22	25,30 (1)	4,16	24,16 (0)	3,29
Життєвий індекс, мл·кг ⁻¹	57,62 (0)	6,96	61,42* (2)	5,26	54,23*** (0)	7,51	57,14** (1)	4,58
Силовий індекс, ум.од.	76,14 (2)	8,64	77,52 (2)	9,12	76,81 (2)	9,16	79,14 (2)	11,89
Індекс Робінсона, ум.од.	92,08 (0)	6,13	93,54 (0)	6,643	92,70 (0)	7,104	92,88 (0)	5,32
Час відновлення ЧСС після 20 присідань за 30 с, с	64,12 (5)	5,26	59,14*** (7)	8,23	76,45*** (5)	6,91	92,14** (3)	13,52
Індекс фізичного здоров'я, бали	8		12		8		6	

Примітки: 1) В дужках – бали; 2) Відмінності статистично достовірні між одним і тим же показником від курсу до курсу при * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$.

Аналізуючи та узагальнюючи ступінь впливу кожного фактора на загальну систему оцінки професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю 1–4 курсів, приходимо до висновку, що в цілісній моделі психофізичної готовності переважають такі компоненти, які включають:

- ✓ показники фізичних кондицій (29,54% дисперсійного внеску);
- ✓ показники рівня фізичного здоров'я (23,81% дисперсійного внеску);
- ✓ адаптаційний потенціал організму людини (18,19% дисперсійного внеску);
- ✓ психологічну готовність студентів ВНЗ гірничодобувного профілю (16,98% дисперсійного внеску).

У четвертому розділі «Обґрунтування оцінки рівня психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю» подано результати розробленого алгоритму оцінювання рівня професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, згідно опитування фахівців працюючих

увугільнодобувної галузі уточнено і доповнено компоненти професійної психофізичної готовності.

Професійна психофізична готовність (ППФГ) – це комплекс показників, що включають в себе стан здоров'я, певний рівень функціональних показників, адаптаційного потенціалу організму людини, необхідний рівень розвитку фізичних якостей, формування рухових навичок, вдосконалення фізичної і розумової працездатності спрямованої на успішне формування особистості майбутнього професіонала. Таким чином, з'являється необхідність кількісного визначення рівня розвитку у майбутніх фахівців необхідних здібностей.

Модель професійної психофізичної готовності включає чотири компоненти: фізичне здоров'я, фізичні кондиції, адаптаційний потенціал і психологічну готовність.

У табл. 6 наведені шкали оцінки для кожного з компонентів професійної психофізичної готовності студентів-гірників.

Таблиця 6

Шкала оцінки професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю

Методи оцінювання компонентів професійної психофізичної готовності	Рівні оцінювання професійної психофізичної готовності				
	низький 0 – 2,7	нижче середнього 2,8 – 4,1	середній 4,2 – 6,1	вище середнього 6,2 – 7,1	високий 7,2 – 9,0
Метод Г.Л. Апанасенко	≤ 3	4-6	7-11	12-15	16-18
Оцінка рівня фізичних кондицій	-1 - -0,61	-0,6 - -0,21	-0,2 – 0,2	0,21 – 0,6	0,61 – 1
Оцінка адаптаційного потенціалу	$\geq 5,41$	5,4-4,31	4,3 – 3,21	3,2 – 2,11	$\leq 2,1$
«Локус-контроль» Інтернальність в області виробничих відносин	1-3	4-7	8-11	12-14	15

Вплив кожного компонента на рівень ППФГ не може бути однаковим. Тобто, кожен компонент ППФГ має власну вагу впливу. З метою встановлення питомої ваги впливу кожного компонента ППФГ на його рівень, у дисертаційній роботі проведено експертне оцінювання психофізичних характеристик. Для цього опитано п'ять експертів, які мають досвід роботи на керівних посадах з повноваженнями прийняття рішень з надзвичайних ситуацій на вугледобувних підприємствах і бажали взяти участь в опитуванні.

Так як кожен компонент в системі оцінки професійної психофізичної готовності має власну питому вагу, то формула 1 набуває наступний вигляд:

$$y = 0,24 \cdot x_{\text{фз}} + 0,318 \cdot x_{\text{фк}} + 0,226 \cdot x_{\text{ан}} + 0,216 \cdot x_{\text{пг}} \quad (1)$$

де 0,24 - коефіцієнт питомої ваги компонента «Фізичне здоров'я»;

$x_{\text{фз}}$ – значення показника компонента ППФГ «Фізичне здоров'я»;

0,318 - коефіцієнт питомої ваги компонента «Фізичні кондиції»;

$x_{\text{фк}}$ – значення показника компонента ППФГ «Фізичні кондиції»;

0,226– коефіцієнт питомої ваги компонента «Адаптаційний потенціал організму»;

$x_{\text{ан}}$ –значення показника компонента ППФГ «Адаптаційний потенціал організму»

0,216– коефіцієнт питомої ваги компонента «Психологічна готовність»;

$x_{\text{пг}}$ – значення показника компонента ППФГ «Психологічна готовність».

Систему оцінювання психофізичних характеристик можна застосувати для характеристики рівня професійної психофізичної готовності.

В результаті було отримано таку шкалу оцінювання:

- від 0 до 2,7– низький рівень ППФГ;
- від 2,8до 4,1– рівень нижчесереднього ППФГ;
- від 4,2до 6,1– середній рівень ППФГ;
- від 6,2до 7,1– рівень вищесереднього ППФГ;
- від 7,2до 9,0– високий рівень ППФГ.

Оцінюючи рівень професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю було визначено наступний розподіл (табл. 7).

Таблиця 7

Кількість студентів ВНЗ гірничодобувного профілю з різним рівнем професійної психофізичної готовності

Рівень	Кількість студентів, %			
	1 курс, n = 30	2 курс, n = 51	3 курс, n = 78	4 курс, n = 36
Високий	–	5,88	5,12	–
Вище за середній	13,32	13,72	25,6	16,68
Середній	46,72	47,08	42,4	52,74
Нижче за середній	33,3	25,48	26,88	22,24
Низький	6,66	7,84	–	8,34

Використані методи дослідження з оцінювання рівня ППФГ студентів ВНЗ гірничодобувного профілю дозволяють не тільки визначати відстаючі компоненти у групі студентів, а й використовувати цю методику для індивідуальної оцінки. Для цього необхідно індивідуальні дані кожного студента занести в профільну карту (рис 1), що дозволить, крім встановлення єдиного значення рівня ППФГ, наочно

визначити компоненти які мають недостатній рівень розвитку для подальшої реалізації утрудовій діяльності.

Вважаємо, що оцінювання рівня професійної психофізичної готовності, доцільно проводити на кожному курсі навчання у ВНЗ. Так, оцінка рівня ППФГ студента ВНЗ гірничодобувного профілю на 1 курсі дозволить встановити слабкі сторони в підготовці майбутнього фахівця в компонентах ППФГ і в період навчання коригувати його підготовку в бік поліпшення значень цих компонентів.

Оцінювання рівня ППФГ студентів ВНЗ гірничодобувного профілю на наступних курсах дозволить виявити поліпшення або погіршення значення показників та внести необхідні корективи в компоненти ППФГ у процесі фізичного виховання у ВНЗ, які в подальшому необхідні для трудової діяльності. Якщо поліпшення відбулося, слід вважати студента підготовленим до професії. У разі недосягнення бажаного результату, слід вказати на його недостатній рівень у професійній підготовці і скоригувати подальшу самостійну підготовку для поліпшення компонентів ППФГ протягом усього навчання у ВНЗ.

На основі цілосного наукового аналізу розроблено алгоритм оцінювання рівня професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, що базується на психологічних та рухових передумовах трудової діяльності та сприяє формуванню визначальних ознак фахівців вугільнодобувної галузі.

Рисунок 1. Профільна карта професійної психофізичної готовності студента 4-го курсу ВНЗ гірничодобувного профілю:

1 – високий рівень; 2 – рівень вище засередній; 3 – середній рівень; 4 – рівень нижче засередній;
5 – низький рівень

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» висвітлено ступінь повноти вирішення досліджуваної проблеми, також узагальнено і проаналізовано отримані результати досліджень.

Узагальнення даних дало можливість розподілити їх на три групи: дані, які підтверджують, доповнюють наявні дані і абсолютно нові дані з проблеми досліджень.

Таким чином, у нашому дослідженні підтверджено дані ряду досліджень про низький ступінь функціональної готовності студентів, що навчаються за обраною професією у ВНЗ України та Росії (Т.І. Лошицька 2007-2011; Ю.В. Яковлев 2012; О.М. Ольховий, 2013, і ін.).

Доповнено і розширено дані про рівень фізичної підготовленості, фізичної працездатності, фізичного здоров'я та психологічної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю (К.А. Шаропін, 2007; Л.П. Пилипей, 2011; Г.В. Руденко, 2013 та ін.).

Внесено зміни в реалізацію основних методичних принципів професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, яка включає засоби, методи, форми й організацію занять; положення про структуру та зміст роботи кафедр фізичного виховання ВНЗ гірничодобувного профілю в сучасних умовах реорганізації системи вищої освіти (Л.Ф. Колокатова, 2007; А.В. Лейфа, 2007; А.В. Могучева, 2011).

Вперше обґрунтовано та розроблено модель професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, а також комплексну оцінку психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до трудової діяльності за фахом, яка заснована на оцінці фізичного здоров'я, фізичних кондицій, психологічної готовності та адаптаційного потенціалу організму та алгоритм оцінки психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз даних спеціальної літератури дозволяє виявити загальну спрямованість наукових розробок на змістовну сторону педагогічного процесу фізичного виховання студентів ВНЗ гірничодобувного профілю. Питання комплексної оцінки професійно-прикладної фізичної підготовки залежно від психологічних особливостей індивіда в спеціальній літературі подано фрагментарно. Важливим аспектом проблеми підготовки студентів ВНЗ гірничодобувного профілю є визначення ступеня їх психофізичної готовності до майбутньої професійної діяльності.

Відповідно до даних спеціальної літератури було виявлено відсутність єдиного обґрунтованого підходу до оцінювання професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, орієнтованих на індивідуальні

особливості кожного. Організація процесу професійно-прикладної фізичної підготовки у ВНЗ не відповідає сучасним вимогам і стандартам якості професійної освіти і реалізується на рівні традиційних підходів з недостатнім урахуванням специфіки цільової спрямованості подальшої виробничої діяльності.

2. У показниках фізичного розвитку відсутня достовірність середньостатистичних значень індексу маси тіла у студентів ВНЗ гірничодобувного профілю 1–4 курсів, що можна характеризувати як стабілізацію фізичного розвитку і дорослішання відповідно до вікових особливостей студентської молоді. Значення індексу маси тіла у студентів, що не перевищує віково-статеву норму та знижується від першого до третього курсу ($\bar{x}; S$): у студентів першого курсу $-(27,10; 4,99 \text{ кг} \cdot \text{м}^{-2})$, другого $-(26,01; 3,22 \text{ кг} \cdot \text{м}^{-2})$, третього $-(25,30; 4,16 \text{ кг} \cdot \text{м}^{-2})$, четвертого $-(24,16; 3,29 \text{ кг} \cdot \text{м}^{-2})$. Дослідження функціонального стану систем організму свідчать, що в показниках серцево-судинної і дихальної систем студентів ВНЗ гірничодобувного профілю виявлено достовірні відмінності, однак середньостатистичні значення в своїй більшості відповідають віковій фізіологічній нормі.

3. У студентів ВНЗ гірничодобувного профілю за період навчання у вищому навчальному закладі спостерігалось зниження рівня фізичного здоров'я, функціональних можливостей організму, що знаходиться в прямій залежності від наявності необхідного рівня фізичних кондицій і фізичної працездатності. Адаптаційний потенціал організму студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до кінця навчання знаходився у межах напруги механізмів адаптації ($\bar{x}; S$ ум.од). Так на першому курсі адаптаційний потенціал становив $-2,20; 0,26$, ум.од, на другому $-2,18; 0,23$, ум.од; на третьому $-2,62; 0,15$, ум.од; на четвертому $-2,56; 0,11$, ум.од.

За результатами оцінювання рівня фізичної працездатності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю не встановлено достовірних відмінностей між курсами ($p \geq 0,05$), проте слід зазначити, що студенти 2–3 курсів мають більш високу оцінку фізичної працездатності порівняно зі студентами 1 і 4 курсу, що може залежати від зниження рухової активності та відсутності обов'язкових занять фізичним вихованням на старшому курсі та адаптацією до навчального процесу на молодшому курсі.

4. Аналіз результатів педагогічного тестування дозволив провести оцінку рівня фізичних кондицій студентів-гірників. При оцінюванні рівня фізичних кондицій спостерігалися такі результати:

- у студентів 1 курсу рівень фізичних кондицій був на середньому рівні з оцінкою, близької до рівня вище засереднього;
- у студентів 2–4 курсів спостерігалось зменшення оцінки до рівня нижче засередній.

В результаті оцінки рівня фізичних кондицій студентів ВНЗ гірничодобувного профілюбуловизначені провідні фізичні якості, необхідні для успішної їх роботи під землею. Було встановлено, що для них пріоритетними якостями є силові здібності і витривалість.

5. Оцінюючи психологічну готовність студентів ВНЗ гірничодобувного профілюдо майбутньої професії кожен десятий студент мав чітко виражену психологічну стійкість до роботи під землею, кожен четвертий студент відкритий новим знанням і емоційно стійкий, кожен п'ятий розглядає свою освіту ситуативно.

З урахуванням показників основних систем організму та кореляційнівзаємозв'язкирезультатів фізичних кондицій і показників психологічної готовності розроблено вузько вибірккову модель психофізично орієнтованої професіограми фахівця, працюючого у вугледобувній галузі.

На основі кореляційних взаємозв'язків і факторного аналізу розроблено структурну модель професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, яка включає такі компоненти, як: показники фізичного здоров'я, фізичних кондицій, значення адаптаційного потенціалу та показники психологічної готовності.

6. На підставі факторного і кореляційного аналізу було уточнено і доповнено за компонентами визначення психофізичної готовності.

Виявлені фактори у професійній психофізичнійготовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілюсприяли розробці комплексної оцінки, яка дозволяє індивідуально підійти до співвідношення засобів і методів фізичного виховання для акцентованого впливу на «відстаючі» компоненти в професійній підготовці майбутнього гірничого інженера:

- запропонованийалгоритмдозволяє відбирати групи вправ з різних видів спорту та видів рухової активності для змістовного наповнення професійно-прикладної фізичної підготовки студентів;

- запропоновані критерії оцінюванняпрофесійної психофізичної готовності інформативніші, точніші і простішіу використанні для масового обстеження студентів.

7. На основі експертної оцінки були виявлені основні психофізичні якості необхідні для успішної трудової діяльності і їх співвідношення в моделі оцінки професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю. Експертна оцінка дозволила розробити алгоритм оцінки та шкалу оцінювання професійної психофізичної готовності студентів-гірників.

Розроблений алгоритм оцінювання та шкала оцінки професійної психофізичної готовності студентів-гірників дозволяє обґрунтовано вносити корективи в процес фізичного виховання студентів ВНЗ гірничодобувного профілю та здійснювати підготовку їх до подальшої трудової діяльності орієнтуючись на модельно-цільові

характеристики професіограми з застосуванням засобів фізичного виховання для оптимізації програм фізичного виховання і професійно-прикладної фізичної підготовки.

Експериментальна перевірка ефективності розробленого алгоритму оцінки професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю показала, що в цілому студенти готові до професійної діяльності, але їм потрібно приділяти увагу фізичному стану та фізичному здоров'ю.

8. Розроблено та апробовано шкалу оцінювання професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, орієнтованої на підвищення рівня фізичного здоров'я, фізичних кондицій, адаптаційного потенціалу та психологічної готовності, яку рекомендовано впроваджувати в процес фізичного виховання вищого навчального закладу.

Перспектива подальших досліджень полягає у розробці комп'ютерної програми для визначення рівня професійної психофізичної готовності студентів-гірників і уніфікованої методики для всього комплексу технічних спеціальностей, представлених в довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДІССЕРАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Доценко Ю.А. Оценка физического состояния студентов первого и второго курсов дневного отделения Донбасского государственного технического университета / Ю.А. Доценко, В.В. Гавага // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2008. – №6. – С. 19-22. Видання включено до міжнародних наукометричних баз: Index Copernicus; Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. *Особистим внеском автора є проведення досліджень, узагальнення матеріалу та формулювання висновків.*

2. Семененко В.П. Проблеми психофізичної готовності студентів до професійної діяльності / В.П. Семененко, Ю.О. Доценко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 1. – С. 91-96. Видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. *Особистий внесок здобувача полягає у дослідженні психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до професійної діяльності.*

3. Семененко В.П. Особливості професійно-прикладної фізичної підготовки студентів гірничих факультетів / В.П. Семененко, Ю.О. Доценко // Теорія і методика фізичного виховання – 2013. – № 2. – С. 94-98. Видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні дослідження щодо виявлення особливості професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ гірничодобувного профілю.*

4. Доценко Ю.О. Оцінка адаптаційного потенціалу студентів гірничих спеціальностей / Ю.О. Доценко, В.П. Семененко // Фізична культура, спорт та

здоров'я нації: зб. наукових праць. – 2014. – №17. – С. 108-114. *Особистим внеском автора є проведення досліджень, узагальнення матеріалу та формулювання висновків.*

5. Доценко Ю.О. Особливості психофізичної підготовленості студентів, які навчаються на гірничих факультетах / Ю.О. Доценко, В.П. Семененко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 2. – С. 53–58. Видання включено до міжнародної наукометричної бази IndexCopernicus. *Здобувачем обґрунтовано теоретико-методологічні основи психофізичної підготовленості студентівВНЗ гірничодобувного профілю, сформульовановисновки.*

6. Яковлев Ю.В. Психологические и физические факторы, влияющие на развитие профессионально важных качеств студентов горных факультетов / Ю.В. Яковлев, Н.В. Пахолкова, Ю.А. Доценко, В.П. Семененко // Теория и практика физической культуры. – 2014. – № 2. – С. 29–32. (стаття опублікована у фаховому періодичному виданні Російської Федерації). *Здобувачем проведено дослідження щодо психологічних та фізичних факторів, котрі впливають на розвиток професійно важливих якостей.*

Опубліковані праці апробаційного характеру

1. Семененко В.П. Психофизическая подготовленность студентов ВУЗов / В.П. Семененко, Ю.А. Доценко // Фізичне виховання в контексті сучасної, освіти: матеріали VI Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Київ, НАУ 2011. – С. 19–21. *Здобувачем виявлено проблему, узагальнено результати та сформульовано висновки.*

2. Семененко В.П. Аспекты профессиональной деятельности студентов горных факультетов технических ВУЗов / В.П. Семененко, Ю.А. Доценко // Фізичне виховання в контексті сучасної освіти: матеріали VII Всеукраїнської науково-методичної конференції. – К.: НАУ, 2012. – С. 136–139. *Особистим внеском автора є проведення досліджень, узагальнення матеріалу та формулювання висновків.*

3. Доценко Ю.А. Оценка физической подготовленности студентов 2-4 курсов горных факультетов в процессе профессионально-прикладной физической подготовленности / Ю.А. Доценко, В.П. Семененко // Совершенствование учебного и тренировочного процессов в системе образования : сб. науч. трудов. - Ульяновск : УлГТУ, 2012. – С. 51–53. *Особистим внеском автора є проведення досліджень, узагальнення матеріалу та формулювання висновків.*

4. Доценко Ю.А. Профессионально-прикладная физическая подготовка, как средство адаптации к профессиональной деятельности / Ю.А. Доценко, В.П. Семененко, А.Е. Курбатов // Фізичне виховання в контексті сучасної, освіти.: матеріали VIII Всеукраїнської науково-методичної конференції. – К.: НАУ, 2013. –С. 148–151. *Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні ефективності ППФП, як*

засобу адаптації студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до професійної діяльності.

5. Доценко Ю.А. Оценка физической подготовленности студентов 2-4 курсов горных факультетов в процессе профессионально-прикладной физической подготовки / Ю.А. Доценко, В.П. Семенов // Совершенствование учебного и тренировочного процессов в системе образования : сб. науч. трудов. – Ульяновск : УлГТУ, 2013. – С. 141–144. *Особистим внеском автора є проведення досліджень, формулювання висновків щодо впливу фізичних вправ на працездатність студентів ВНЗ гірничодобувного профілю.*

Опубліковані праці, які часткововідображають наукові результати дисертації

1. Копылов В.А. К вопросу о силовой подготовке студентов / В.А. Копылов, Ю.А. Доценко, В.В. Гавага // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2009. – №5. – С. 138–141. *Особистий внесок здобувача полягає в оцінці отриманих результатів та формулюванні висновків.*

2. Доценко Ю.А. Проблемы духовности, нравственного воспитания студентов горных вузов средствами и методами физического воспитания / Ю.А. Доценко, В.П. Семенов // Совершенствование учебного и тренировочного процессов в системе образования : сборник научных трудов. – Ульяновск : УлГТУ, 2011. – С. 47–48. *Особистим внеском автора є проведення досліджень, узагальнення матеріалу та формулювання висновків.*

АНОТАЦІЇ

Доценко Ю.А. Оцінка психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до трудової діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2014.

Дисертація присвячена проблемі обґрунтування й оцінки рівня професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до трудової діяльності.

Метою роботи є обґрунтування та розробка оцінки психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю до трудової діяльності за обраною спеціальністю для підбору найбільш ефективних засобів фізичного виховання в процесі професійно-прикладної фізичної підготовки.

Розроблений алгоритм оцінювання рівня професійної психофізичної готовності студентів ВНЗ гірничодобувного профілю, яка спрямована на підвищення рівня комплексної готовності організму студента до подальшої трудової діяльності.

Проведений аналіз психофізичних характеристик даної професії дозволив вивести математичну модель оцінки рівня психофізичної готовності студентів-гірників.

Ключові слова: студенти, професійна психофізична готовність, гірничодобувні спеціальності, модель, оцінка, фізичне виховання.

Доценко Ю.А. **Оценка психофизической готовности студентов вузов горнодобывающего профиля к трудовой деятельности.** – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – Физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев, 2014.

Диссертация посвящена проблеме обоснования и оценки уровня профессиональной психофизической готовности студентов вузов горнодобывающего профиля к трудовой деятельности.

Анализ специальной методической литературы и обобщение опыта ведущих специалистов показал, что существует проблема оценки уровня профессиональной психофизической готовности, потому что нет целостной модели и не выявлены основные компоненты ППФГ.

Целью работы является обоснование и разработка оценки психофизической готовности студентов вузов горнодобывающего профиля к трудовой деятельности по избранной специальности для подбора наиболее эффективных средств физического воспитания в процессе профессионально-прикладной физической подготовки.

Полученные в результате исследований данные позволили подтвердить и расширить научные представления об изучаемой проблеме.

Так под профессиональной психофизической готовностью (ППФГ) понимается комплекс показателей, включающих в себя состояние здоровья, определенный уровень морфофункциональных показателей, адаптационного потенциала организма человека, необходимый уровень развития физических качеств, формирования двигательных навыков, совершенствование физической и умственной работоспособности, направленной на успешное формирование личности как профессионала в будущей профессии.

Предполагается, что оценка индивидуальных функциональных резервов организма каждого студента даст возможность специалисту по физическому

воспитанию подобрать наиболее адекватные средства, методы и параметры физических нагрузок для укрепления здоровья занимающихся, оценка студентов их физических возможностей по существующей методике повысит их мотивацию к систематическому использованию средств физического воспитания в повседневной жизни, для обеспечения нормальной жизнедеятельности, учебы и профессиональной деятельности в будущем.

Разработан специальный алгоритм расчета уровня профессиональной психофизической готовности студентов-горняков. Осуществлена систематизация направлений подготовки специалистов в вузах горнодобывающего профиля в соответствии с требованиями к психофизическим особенностям профессиональной деятельности, на основе которых в структуре психофизической готовности выделено четыре основных компонента: физическое здоровье, физические кондиции, адаптационный потенциал организма, психологическая готовность.

Разработанный алгоритм оценки уровня профессиональной психофизической готовности студентов-горняков направлена на повышения уровня комплексной готовности организма студента к последующей трудовой деятельности.

Проведенный анализ психофизических характеристик данной профессии позволил вывести математическую модель оценки уровня психофизической готовности студентов-горняков.

Данные исследования получили дальнейшее развитие в реализации основных методических принципов профессионально-прикладной физической подготовки студентов-горняков, которые включают средства, методы, формы и организацию занятий и положение о структуре и содержании работы кафедр физического воспитания ВУЗов горнодобывающего профиля в современных условиях модернизации системы высшего образования.

Ключевые слова: студенты, профессиональная психофизическая готовность, горнодобывающие специальности, модель, оценка, физическое воспитание.

Dotsenko Yu. A. Evaluation of the psychophysical readiness for work of students of mining universities. – With the rights of a manuscript.

Dissertation on competition of a scientific degree of the Candidate of sciences in physical education and sport, by speciality 24.00.02 – physical culture, physical education of different population groups. – National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, 2014.

The dissertation is devoted to the problem of substantiation and assessment of the level of professional psychophysical readiness for work of students of mining universities.

The aim of the study was to substantiate and develop for assessment of psychophysical readiness to work in the chosen professional career in students of mining

universities, which makes possible the selection of the most effective means of physical education in the process of vocational and applied physical training.

The algorithm has been developed for the assessment of the students' level of professional psychophysical readiness in mining universities, which is focused on the improvement of comprehensive preparedness of student's body for further professional activity.

The analysis of psychophysical characteristics of the profession performed in the study has provided the basis for the development of a mathematical model of assessment of the psychophysical readiness of students-miners.

Keywords: students, professional psychophysical readiness, mining professions, model, assessment, physical education.